

ТОВА Е ИСТОРИЯТА НА ЕДНА ЖЕНА, която сякаш не съществува, изчезнала е яко дим. Всичко свързано с нея – имена, дати, семейство и преживявания, едва не се изгубва безвъзвратно. Нещо повече, тази жена мълчаливо допуска собственото си заличаване. Докато е жива, децата ѝ не знаят нищо за нейната история. Въпросът е защо и как се е случило това и как тя успява – на косъм – да изплува от забвение въпреки усилията за обратното.

Тя е "Н", иначе казано Нели, госпожица Елън, Търпеливата, Принцесата, Е. Л. Т., Милото момиче, Любимата, жената илюзия, малката загадка, госпожица Т., госпожица Фърнан, госпожица Търман, госпожица Тенам, госпожица Търнам и вероятно госпожица Трингам. Играе главна роля в живота на Чарлс Дикенс във времето, когато той е може би най-известният човек във Великобритания. Връзката им продължава почти тринайсет години, от 1857 година до смъртта му през 1870 година. Пълното ѝ име е Елън Лолес Търнан, макар че е известна предимно като Нели и така ще бъде наричана тук. Родена е през 1839 година; когато се запознава с Дикенс, той е на четиресет и пет, а тя – на осемнайсет и след смъртта му живее още четиресет и четири години. Със сигурност Нели би могла да представи пред света неповторимо описание на характера му и на неговия живот, както и на своята роля в него. И все пак, макар че е интелигентна, добре образована и умее да се изразява писмено – тя помага и на сестра си да направи проучване и да напише литературна биография през 90-те години на XIX век, – не написва нито ред за себе си. Всъщност не оставя никаква писмена следа, нито безценно устно свидетелство, че някога е познавала Дикенс.

Напълно изключена е от голямата биография на Дикенс, написана от неговия приятел Джон Форстър, който я познава много добре. Изглежда, не са оцелели никакви писма до нея от Дикенс или от нея до Дикенс, не е спомената и в първото издание на неговите писма, подготвено от две нейни близки приятелки – неговата балдъза Джорджина Хогарт и най-голямата му дъщеря Мери (Мейми) Дикенс. Когато през 1905 година е основано научното списание в чест на писателя "Дикенсиън", неговите редактори искат да публикуват спомени от всеки, който е познавал този велик човек, но никой не се свързва с Нели или с член на семейството ѝ. Нито тя, нито живата ѝ тогава сестра Фани изявяват желание да допринесат с нещо.

Нели не е единственият заличен член на семейството. Фани, забележителна жена, откъдето и да се погледне, която също познава добре Дикенс, се радва на сходно отношение в тритомната автобиография на своя съпруг, Томас Адолфъс Тролърп. Тя присъства в нея, но съвсем смътно. Не е направено от злоба, тъй като той ѝ е бил отдаден, както и тя на него, а от страх от клюки, скандали и позор. Томас, роден през 1810 година, е по-големият брат на Антъни и също толкова плодовит, колкото всички писатели от семейство Тролърп. Автобиографията му е очарователна книга, изобилстваща с известни литературни имена. Появява се в края на 80-те години на XIX век и съдържа приятно описание на Дикенс, когато Тролърп познава добре. Познава добре и своята балдъза Нели – тя неведнъж е отсядала в дома му в Италия и в Англия, но от книгата му не личи нищо подобно.

В нея няма да намерите и имената на родителите или на сестрите на Фани, нито информация за трудолюбивото ѝ професионално минало.

Нели и Фани Търнан са заличени поради две причини. Първата и очевидна причина е, че Нели петни доброто име на Дикенс, а механизмът за популяризиране на Дикенс е ненадминат. Писателят иска да бъде боготворен – и в общи линии е бил. Думата не е прекалено силна за човек, който извиква сравнение с Христос при смъртта си – като човек с безукорен нрав, възплъщение на християнски добродетели в широк смисъл и в същото време – на семейна хармония и общителност. Веселата битова част от своята репутация той придобива млад чрез първите си романи и чрез забележително богатия си и гостоприемнен семеен живот. Увенчана е от коледните му истории и остава непоклатима. Това разгневява възприемчивата му дъщеря Кейт, а нейният гняв показва колко стабилно е наложена легендата и колко усърдно бива следвана в спомените на по-благочестивите му деца. Колкото и да изглежда смайващо сега, разпадането на семейството не накърнява легендата. Дикенс остава известен като приветлив пазител на здравето, дома, децата и кучетата в Гадс Хил, дори когато се отървава от съпругата и децата си.

Обществото приема старателно поддържания семеен образ, но би било прекалено да се очаква да приеме и присъствието на Нели в живота на Дикенс. Има доказателства, че самият той проявява колебание на няколко пъти, ала не и приятелите му. Те му втълпяват колко невъзможно е общественото признание на връзката им, а преданото им мълчание е забележително. Става ясно решението на Форстър да не я споменава и да не разказва за нея в биографията. Така се появява празнина в главите, свързани с последните години от живота на Дикенс, която никой следващ биограф не е успял да запълни подобаващо. Уилки Колинс, самият той виртуоз в извънбрачното съжителство, остава напълно дискретен относно своя приятел, също и Франк Биърд, който лекува и Колинс, и Дикенс, така че е наясно с положението в личния им живот. По същия начин постъпват и другите по-млади мъже, които без съмнение са знаели нещо: журналистите Джордж Огъстъс Сала и Едмънд Йейтс, както и литературният агент на Дикенс, Джордж Долби. Дискретен е и Хари Уилс, асистентът на Дикенс в неговото седмично списание и довереник по всички лични въпроси. Уилс и Колинс не успяват единствено да унищожат всички писма, които са получили от Дикенс и в някои от които се срещат нетактични забележки.

Големият кръг от приятели на Дикенс от театъра също е предано потаен. Най-изтъкнатият сред тях, пенсионираният трагик Уилям Чарлс Макреди, би трябвало да съжالياва за това стечение на обстоятелствата, защото през целия си живот Макреди се бори да по-добри атмосферата на театралния живот и репутацията на актьорите и актрисите. И все пак именно Дикенс започва връзка с млада актриса, застрашавайки репутацията и на двамата. Потвърждение на всички стереотипни гледни точки за тази професия. И не само това. Нели е дъщеря на уважаван колега на Макреди, който познава баща ѝ и много сезони играе на една сцена с майка ѝ.

Така стигаме до втората причина за заличаването на името на Търнан. Семейство Търнан са театрали. Почти от ранното си детство Нели, двете ѝ сестри, майка ѝ, леля ѝ и баба ѝ са на сцената. Те са част от субкултура в британския живот, която през XIX век е възприемана от останалата част от обществото в най-добрия случай с подозрение, а в най-лошия – с тревога. "Знаеше, че тази жена е на сцената, и я представи на семейството на внука ми?" – думите са от произведение на Текери, изречени от баба, узнала, че скромната и безукорна семейна гувернантка някога е била актриса. "Събирай си багажа, усойнице! И веднага напусни тази къща" – заповядва тя, а ухажорът на гувернантката, млад уважаван лекар, тутакси я изоставя с обвинителни думи. Текери не взема страна; гувернантката е жертва, но освен това е измамница, а театърът е безнравствено място. Позволява ѝ да се омъжи за овдовелия си работодател, който обаче е малко уплашен от хладната ѝ амбиция.

Скокът от актриса до гувернантка и после до господарка на дома в действителност е направен от Фани Търнан шест години след публикуването на разказа на Текери. И може да се смята, че Дикенс е донякъде отговорен за промяната, защото той препоръчва Фани като гувернантка за децата на овдовелия си приятел Том Тролъп. След сключването на брака пет месеца след назначаването ѝ нито Фани, нито околните споменават предишната ѝ кариера.

Може и да е измама. Важното е, че са изпитвали нужда да поддържат тази измама, както Дикенс е изпитвал нужда да крие връзката си с Нели. Сестрите Търнан заличават театралното си минало, защото то е голямо бреме, защото не дава възможност да бъдат видени в друга светлина освен в театралната, а тя заличава всичко останало, лишава ги от всякакво друго отношение. Или така поне са смятали. Сега може да ни изглежда необичайно, дори неразбираемо. Бихме могли да проумеем, ако се върнем назад и проучим света, в който са отгледани, и изводите, които са правили хората от обкръжението им. Фактът, че Нели винаги е изразявала силно неодобрение към творбите на Текери, предполага, че вероятно е потръпнала оскърбено от точността на нарисуваната от него картина, а по страниците на произведенията му се появяват многобройни актриси, бивши актриси и деца на актриси. Танцьорката, станала гувернантка, е била на една сцена с дами, които позволяват на богати мъже да ги настаняват в къщи в Риджънтс Парк. Провинциалната звезда Емили Фодърингей заслепява младия невинен Пенденис и едва не го отклонява от правия път с помощта на своя коварен стар баща ирландец. Морджиана Кръмп е дъщеря на танцьорка, омъжена за камериера на своя любовник аристократ, комуто е платено с пивница и зестра за детето. Беки Шарп от "Панаир на суетата" също е рожба на театрали и самата тя е изключителен имитатор – умение, което използва, за да си печели благоразположение, изкачвайки се по социалната стълбица. Текери обича театъра и е очарован от него по същите причини, които карат сестрите Търнан да избягат от него и да го отрекат – театърът съществува извън света на добродетелите на викторианската средна класа, извън старателното самоуважение и достойното самоусъвършенстване. Театърът се оказва сексуално еманципиран, защото показва жени, склонни да се поразголват с обещание за

изтънчено удоволствие. Стойностите му също са по-земни – според някои по-честни – отколкото тези в изисканите салони.

Текери, Дикенс и Макреди принадлежат към клуб, кръстен на великия актьор от XVIII век Дейвид Гарик, основан през 1831 година с цел да събере покровителите на театъра и неговите привърженици и да се превърне в място, "където актьорите и дейците на образованието и усъвършенстването да се срещат на равна нога". Вероятно точно това допада на Дикенс, който е силно увлечен от театъра и сериозно се подготвя да се качи професионално на сцената през 1832 година. Той е един от първите членове на клуба "Гарик", избран през януари 1837 година – само на двайсет и четири години, но успял и изтъкнат писател, а вече и женен.

"Привържениците на драмата" споменати в програмата на клуба, разбира се, са мъже, макар че Дейвид Гарик никога не е имал нищо против компанията на актриси. И все пак е немислимо жена да стане член на клуба "Гарик" (дори днес). За жените покровители и привърженички на драмата равните права означават просто стените на клуба да са окичени с портрети на актриси. Снимките са едно, ала хората – съвсем друго. "Е, може би в следващия живот жените ще бъдат по-ценени, отколкото са в този", промърморва великата Сара Сидънс. Тя знае колко двусмислено е възхищението дори към великите актриси.

Портретът на Нели не виси на стената на "Гарик", но тя поне стига до предните стълби. На тези стъпала на старата сграда в една майска вечер през 1858 година членове на клуба са се събрали и весело си бърбят. Обектът на техните клюки е членът на клуба Чарлс Дикенс, тогава най-известният писател в Англия и несъмнено в целия свят. Дикенс току-що официално се е разделил със съпругата си Катрин след двайсет и две години брак – нещо почти нечувано във висшата класа на викторианска Англия. Направил го е жестоко и публично. Катрин не се слави с красота или ум, но със сигурност е безупречна майка на десет деца, а той настоява да вземе децата и сам да се грижи за тях с помощта на по-малката сестра на Катрин, Джорджина Хогарт, която е толкова привързана към Дикенс, че рискува да се сблъска с яростта на семейството си и с неодобрението на обществото, за да остане с него. Само най-големият му син, Чарли, се противопоставя на баща си и обявява, че ще живее при майка си.

Дикенс спори с всеки, който не приема неговата версия за развода без въпроси и мъморене. Отдава случилото се на дълбока и отдавна установена несъвместимост между него и Катрин, подсилена от неспособността ѝ да се заинтересува от собствените си деца.

Според неговия разказ, подкрепен от Джорджина, тя не ги обича. Дикенс дори твърди, че самата Катрин отдавна иска да се разделят и че страда от "умствено разстройство". Очевидно не е вярно, както може да изтъкне всеки, който познава семейството, но Дикенс отказва да се вразуми. Шушука се, че Джорджина е истинската причина за тази беда и че точно това са обсъждали мъжете пред "Гарик". Вероятността член на клуба, известен с уважението си към

семейните добродетели, да бъде уличен в любовна авантюра с младата си балдъза със сигурност е била достатъчно скандална, за да предизвика вълнение.

Когато вечерта пристига Текери, събрат по перо на Дикенс и член на клуба, другите питат какво е неговото мнение. Той веднага отрича авторитетно Джорджина да е причина за проблемите. Научил бил истината на надбягванията в Епсъм. Дикенс няма връзка с нея.

"Не, казвам ви не е с нея – с актриса е." Истинската реакция на Текери, която той разкрива в писмо до майка си, е тревога какво може да причини подобна грешка на несигурната репутация на един писател: "О, боже, това е фатална история за нашата професия".

Когато разбира какво е казал Текери, Дикенс му изпраща гневно писмо, в което отрича всичко, защото е също толкова чувствителен към репутацията на писателите. Текери очевидно не му вярва и двамата развалят приятелството си. Има и други причини за отчуждението им, но Текери отбелязва, че е в добри отношения с госпожа Дикенс и се отнася любезно и мило с нея. Говори се, че през следващите години тя вечеря в дома му. Дикенс остава със своето отричане, а Текери – с впечатлението, че той е обезумял, "побъркан от семейните си проблеми". В началото на юни историята стига до "Ню Йорк Таймс". Лондонският кореспондент на вестника отбелязва: "В цял Лондон... от известно време се носят легенди за Дикенс и някаква актриса, с която по-късно авторът на "Дейвид Копърфийлд" избягал в Булон". Вестникът пише, че скандалът е лъжа, но това едва ли носи утеха на обекта на клюките.